

A. 1963

I. 1401.

Terre

Summus wõib imet teha,

ehk:

Üks historialik öö admiraal
Meljoni tegudest.

Uhe kuulnud jutu järelse kirja pannud

J. M. K.

Tartus, 1876.

Trükitud G. Saakmanni juures.

Arhiiviraamatukogu

Arhiiviraamatukogu
Kirjandusmuuseumi

Zensuri poolest lubatud. Riias, 5. Veebruaril 1876.

ENSV TA
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

34199

-dour nq... h...
 -n...
 -n...
 -n...
 -n...

Atlandi merelt purjutas Juuli kuus wiimse
 nädala hakatusel 1798 üks uhke sõjalaewadefalk
 Gibraltari mere=kitjuse läbi Wahe=merde ja wõt-
 tis siin oma jooksu Lõuna=Hommiku poole. Ad-
 miraal Nelson, Inglaste kuulus mere=wägimees,
 oli selle laewasalga komandant. Teda oli wälja
 saadetud, et Brantsuse sõjalaewadefalka ära wõi-
 daks, kellega kindral Napoleon Bonaparte Egip-
 tuse maale oli purjutanud. Nelson *) arwas
 Brantslast Egiptuse randas leida ja tüüris tuhinal
 fenna poole. Tärnmişed pääwad pidiwad werist
 otjust tooma. —

Inglaste salga esimeses reas oli üks tubli
 laew, Leander; wiisklimmend suurttükki kandis ta
 omal pörmandul. Wahwa kaptein Tomson, kes
 ju enne mitmes palawas lahingis admiraal Nel-
 soni all oli wõita aitnud — Nelson oli alati
 wõidumees — oli Leandri pääl käsjuandja.

Kaptein Tomson sammus oma laewa tagu-
 mise jau pääl edasi tagasi ja silmitjes wahel loo-

*) Waata „Kooli raamat“ seitsmes jagu, 341 lehel.

jamineja päikese, wahel sõamundris seiswa madruste pääle, kes juttu westes esimese laewa=jau pääl seisiwad.

Keskmosti ligidal seisis noor laewa=õpetaja, Hindrik Roobin, üks kapteini kaugemalt sugulane, kes hilja aja eest Leandri pääle oli tulnud. Kaptein Tomson oli ju natukesse aja eest tähele pannud, et noor õpetaja sügawaste mõtes oli, see pärast astus kaptein tema juure ja oma tugewat kät tale õla pääle pannes, küsis ta temalt: „Hindrik! miks nii sügawaste mõtes?“

Noor õpetaja pööris ennast ümber. „Möödaniku ajad, armas sugulane, sunnitwad mind kurwa mõtid kujutama.“

„See ei ole mitte hää,“ ütles kaptein, „kui oma kurwa mõtetele liialt prii woli antakse, see surutab waimu ja sunnitab paha meelt; aga tule lähme minu kajutisse ja räägi säääl mulle ka, mis sind kurwastab, sest mina tahaksin häämeeliga midagit teite perekonnast täada; alatine merelolek on mind teitest kogoni lahutanud.“

Ta astus ees minema, Roobin läks tale järele.

Kapteini kajut oli tagumises laewa jaus; senna minti patareist läbi, kusa suurem jagu kanunid seisiwad. Kaks tugewad kanunid, kaine tõise lpool kajuti ust, wahtisiwad musta=ammulise suudega sisseastujate pääle. Kajutisse astudes lastis kaptein üht pudelit joodawat wiina ja kaks klaasi tuua, mida wiimseid ta täis walas. „Noh, Hindrik,“ ütles tema, „räägi mulle! Sinu äi ja

minu isa olivad wennakised, ja minu isaga ühes
saatsime omad armsad kooli aastad Aberdeenis
mööda; see on aga ka kõik, mis ma teitest tean.“

„Sinu kodupaik, onu, on meri,“ vastas
Roobin. „Ma saan aga sinu mõtid, oma lugu
rääkides, nende paikadesse wiima, mis sulle sinu
noorusaja mälestustest tutwad saawad olema.“

„Minu isa oli põllumeheks õpinud, ja ostis
omale, kui täie woli-aastadesse oli jõudnud, In-
wernessi ligidale üht weikest mõisat. See mõis,
oma sündsa ja ilusa koha pärast, oli minu isale
wäga meelejärgi. Kui tema mitme aastase töö
ja hoolekandmise läbi oma mõisalest hääkorrale oli
saatnud, siis heitis ta abielusse. Minu ema oli
üks jumalafartlik inimene ja n'ad armastasiwad
isaga hellaste tõinetõist. Nende õnnelikus abielus
sintis Jumal neile kolm last. Ma olen kõige
wanem, minu järgmine oli wend Eduard ja kõige
noorem oli meite õde Maria.“ Wärisewa häälega
rääkis noor õpetaja neid kaht wiimast nime wälja,
ja katis mõlemate kätega omad silmad kinni.

„Ma kardan,“ ütles kaptein, „rõõmustawaid
lugusid ei ole sul mulle küll wist rääkida. Räägi
aga sellegi pärast edasi.“

Õpetaja rääkis edasi: „Meie wend Eduard ja
mina, armastasime wäga oma õdet ja see niisama
ka meid, ehk küll meite soovimised enamiste alati
igaltihel ise poole kallasiwad: Mina armastasin
wäga raamatuid, aga Eduard ei hoolinud neist
palju; metsas ja wäljal ümber käia, kõige kõrge-

mate puude ja kaljude otsa ronida, see oli temale
 lustiks, ja tema ei hoolinud midagi sest, et mõ-
 nikord kustgi kütubes hää matju sai. Siiski oli
 ta ikka wanematele sõnakuulelik ja hää laps, ja
 kui ema teda ükskord tõsiselt maanitses ja tale
 rääkis, kui suurt kahju ta sellelābi oma eestulewa
 elupāāwade ja suuremata hingele wōida teha, kui
 puude ja kaljude otsa ronimine õpimisest tale
 ikka ülemaks asjaks jääma saaks, siis lubas tema,
 silmaweeaga emale suud andes, oma ümberronimist
 maha jätta. Pärast seda õpis ta ka õieti ilusaste,
 aga hele päikese paiste ja siniste mägede otsad
 jäiwad temale siiski armsamaks, kui raamatud.
 Maria oli oma waimu poolest ka hästi tulise
 Eduardi sarnane: ka tema tahtis hāäl meelel
 Eduardiga wäljal ja metsas käia, aga armastus
 meite tāsase ema wastu hoidis teda kodus. Nii
 oli Maria oma waimu poolest minu ja Eduardi
 wahel. Isa kindel ja tõsine meel hoidis meid
 ja meite elu hāās korras ja ema armastus lautas
 heledat päikese paistet meite weikese perekonna
 üle.

„Üht asja armastasime meie kõik ühel meelel.
 — Meite maa rajas ühe hästi suure järwe wastu,
 kusa meil ka kala pūūdmiise õigus oli. Midagit
 polnud meil lastel armsam kuulda, kui, isast
 chf emast wōlbud: Lāhme järwele. Sūda lapse-
 likku rōõmu tās is olime üks kaks kolm ju järwe
 āāres. Kui lootsikusse saime, wōtis isa aerud
 ja Eduard hoidis wāawa kāega tüüri, mina ja

Maria istusime ema juure kest lootfikusse. Kui nool jooksis paat ülesse järve pääle, kelle ümberkaubseis randades metsad ja wanad kindluslosside müürid sinasiwad. Kest järve jättis isa sõudmist seisma ja rääkis meile nende ümber ranna paistwate losside ehitamised, nende langemisest ja weel wanema aja isamaa mälestustest, mida meie hingetõmbamata tähele pannes kuulatasime; ehk ema ilus hääl laulis meile kaeblikuid „rahwalaulusid.“ Seda kõik tähelepannes liikusiwad Maria pitkad kõllased juuksed tasases tuule õhus, ja mulle paistis siin nagu üks ilus neitsi wanais. aegust, kellest ema laulusõnad rääkisiwad. Kui ilm ilus oli, siis jäime sagedaste tunni õhtuni järve pääle.

„Sarnatsed pääwad oliwad üli ilusad ja armsad, aga weel ilusam oli meite õhtune tagasi sõude, kuna kuuwalgel kõrged losside tornid nagu Kalewi ja Sulewi jugukonnad meite poole waatasiwad ja wiimaks enamb ja enamb järwepeeglistse kadusiwad. Silmi kodu poole pöördes kumas meile jäält rannast truust teendrist põlema süütatud tõrwakse walgus wastu, mis meid teelt eesimast keelis!

„See elu oli wäga ilus; ta seisab, kui üks ammuaegne unenägu, weel praegu minu waimu ees!

„Wiimaks tuli aeg, kes meite ilust ühes oldust lõpetas ja meid laialisema, tõsisema ja liikuwama elusse astuda lastis. Mina tundsin omas südamas alati seda soowimist, et ükskord Jumalafõna õpetajaks saada, ja ema armsad hommiku

ja õhtu palwed kinnitasivad mind ikka uueste selles nõus; ka isa oli wäga minu nõuga rahul. Meite kodu koolmeister ütles mind minu õpimisega ju niikaugel olewat, et ühte kõrgema koolisse wõida astuda, ja kui ükskord puulehed kõllatastiwad ja sügise udu mägede ja metsade üle lehwitas, siis sai minu reisilastisse ühte ja toist paktitud, mina pidin Edinburgisse kooli minema. Meite isa tahtmine oli, et Eduard põllumeheks pidi õpima, aga wiimsel polnud selle pääle sugugi lusti; tema tuline ja julge meel hüpas kõigist weikefemaisist asjust üle; üksi suur ja hädaohtlik asi wõis teda oma külge tõmmata: Soldatiks saada, see oli tema alatine soowimine. Kui aga nüüd mind reisile walmistati, siis ei wõinud Eduard ennast enam pidada; ta nutis ja palus isa laelas, kunni temale järele anti, et minuga ühes Edinburgisse wõis minna ja ratsuliste rügemendis astuda.

„Tõisel hommikul wara astusime oma armsa isaga seltsis reisiwankrisse; ema ja Maria andsiwad Jumalaga jättes meile palawa armastusega juud. —

„Meie jõudsimme Edinburgisse; jään lätsin mina Gümnaasiumni kooli ja Eduard wõttis omale ratsuliste mundri selga. Zialgi pole ma ilusamat soldatit näinud, kui Eduard oli. Tõisel pääwal jättis isa meid Jumalaga ja sõitis kodu tagasi. Meie Eduardiga nägime siin tõinetõist iga pääwi, aga kodu järgi igatsus ei jäänud meile siiski

mitte tulemata. Eduard jäi esimestes päärades kogu ni noriku ja rääkis alati kodusist mägedest ja järvest. Negamööda aga kadus meil kõik igatsus meelest ära ja tegime oma tööd mõlemad tubliste ebas.

„Kolm aastad läksivad ruttu mööda; mina olin kooli läbi teinud ja Eduard ohvitseeriks saanud: Müüd sõitsime esimest korda siit kodu kostonile. Kevade oli praegu hakamas ja meite teekond seepärast rõõmulik ja ilus. Kodu jõudes kargasime rõõmutuhinal wanfrist ja tõttasime omakstele armusunnil kät ja suud andma; pääle seda silmitsesime ennast wastastikku imetsemisega, sest meie olime, (Eduard ja mina, kui ka õde Maria,) ennast nende kolme aastade sees hästi muutnud. Maria oli meite äramineku ajal, — kolm aastad tagasi, — weel õiete weikene, seisis aga nüüd meie sees kui tuuetõistkümnine aastane ilus neitsi. Nemad omalt poolt jälle ütlesivad meid Eduardiga nii suureks kaswanud olewad, et pea enam ei wõida ära tunda: muudugi tegi see ütetus meile suurt rõõmu.

„Esimesed pääwad läksivad tuhinal mööda; kõik tuttawad platsid ja paigad pidiwad jälle üle nähtud ja endised sõbrad teretatud saama; siis wast weel jaine aega, omast kolmeaastast koolielust jutustada. Suure imestusega kuulas Maria, kui meie, — iseäranis Eduard — temale päälinna liikuwast elust ja olust jutustasime: müüd oli tema palawam soovimine see, et seda, mis

oli kuulnud, ka isi warsti näha saaks. Ka ema ütles end jeda linna näha tahtwad, kusa tema poiad õpetust saiwad, ja wõeti kohe nõuks, kui minu tagasiminemise aeg tuleks, kõik ühes senna reisida.

„Eduardile läks aga koduses, ükslases elus pea aeg igawaks ja pööris suwe hakatusel oma karnisonisse tagasi. Mina jäin kunni sügiseni kodu ja kinnitasin oma ihu ja waimu studeerimise wastu, mis ma sügisel Edinburgi suurekooli peäl pidin hakkama.

„Septembri hakatuses reisisime Edinburgisse. Eduardil oli siin palju tutwaid, ja tema muret- ses nüüd ka meile ühes ja teises kohas, teatris ja muis seltsides tähelepanemiseväärt asju näha ja kuulda: Tema läbi saime meie palju enam tutwaid ja sõbru kui muidu siin olesime wõinud loota, sest mina polnud möödaläinud kolme koo- liaastades palju kedagit muud tundma saanud, kui raamatuid, koolmeistrid ja kaasõpiad.

„Ühel pääwal sõitsime ühe tutwa mõisniku juure kostile, kelle mõisa ligi linna oli. Shtu- eel pöörime Edinburgisse tagasi sõitma; meie istusime neljakesse, isa, ema, mina ja Maria, wantris, kuhu ette laks tubli ruuna oliwad raken- datud, ja Eduard sõitis ratsa wantri kõrwas. Lin- na jõudes sõitsime üht kitsast uulitsat mööda edasi, mis otse alla mere poole wiis; kutsar hoidis kõi- gest jõust ohju põnewille, et tulised hobused mäest alla ei hakaks lõhkuma.

„Häkitselt kõlas tõisest ulitsast, kuhu praegu kutsar hobusid sisse pöördas tahtis, hirmus käre, ja enne kui kutsar hobusid oleks wõinud seisma jätta ehk ära pöördas, tormas meile, mitmest koe-
 rasi taga aetud, üks suur, wihasmäsjaja härg wastu: Meie hobused hakasiwad kartma, tagane-
 siwad ja käänsiwad selle uulitsasse tagasi, mis mere poole läks. Kutsar ei jõudnud neid enam pidada, n'ad hakasiwad mere poole lõhkuma, kelle laened all uulitsa otsas kõrge müüri wastu we-
 resiwad. Säält müürist alla kukutatud saada, see pidi nüüd pääsemata meile osaks saama! Kes wõis meid päästa, kes tohtis kes häkises uulitsas ennast lõhkujate hobustele kinnipidajaks wastu wistata? Eduard oleks seda küll teinud, kui ta jään-
 juures ka isi surmatud oleks saanud; aga see uulits oli nii kitsas, et temal sugugi wõimalik ei olnud, oma hobusega wantrist mööda saada! Meid wõttas all uulitsa otsas hirmus jurm!

„Ometi tuli meile päästja. Ühest maja tre-
 pist kargas julgusega, mis meid weel siin imes-
 tama pani, üks ilus noor mees kess tee pääle. Niipea kui hobused tema juurde oliwad jõudnud, löi ta ennast kireste kõrwale, tõmbas üht ohjaaru kätte, ja ehk ta küll ka isi hobustest edasi weetud sai, jäi nende lõhkumine siiski mali samale; ka tõistele inimestele tuli nüüd ju julgus appi ru-
 tata, ja otse müüritud mere kaldale jäi wanter seisma.

„Meie, puruks ehmatand, aga nüüd oma pääs-

mise üle rõõmsad, kargasime wantrist maha ja
 waatsime oma päästja järele; tema aga oli wan-
 tri kõrwale põlwili langenud, ja suurest otjaesiseft
 haawast jooksis tal mööda päikesest pruunistatud
 nägu weri; ta ei jõudnud ennast enam jalgule
 toetada. Eduard, kes kohe, kui hobused seisma
 oliwad jäänud, teda haawatud oli näinud, läks
 rutuste tema juure ja aitis teda üles tõusta;
 Eduard tundis teda ka, et ta üks Sardiinia ohwit-
 seer oli, sest n'ad oliwad tõinetoist ükskord ühes
 sõbrade seltsis näinud.

„Salbagnu!“ hüüdis Eduard, „Teie olete
 minu armsaid surmast päästnud.“ „Mil wiisil
 jõuame Teid, aus wahwa noorherra tänada!“
 ütles rutuste meite haawatud päästja juure tõta-
 des isa; see tänataw aga, kelle pääd hobused ras-
 keste kiwi müüri wastu oliwad põrkanud, kui ta
 neid ohja arut pidi enese poole oli tõmbanud —
 mis läbi ta omale ka selle haawa oli saanud —
 ei saanud enam sõnagi wastada, ja langes wi-
 matumalt isa ja Eduardi kätte najale, kes teda,
 kui tema korteri järele oliwad küsinud ja seda
 täada saanud, rutuste ära lantsiwad. Eduard oli
 kohe tohtrit senna toonud, ja tohter, kui haawa oli
 kinni sidunud, oli ütelnud, et see haaw väga raske
 ei olla; pää olla küll kõwaste põrutatud, aga loo-
 tusejärgi ei olla wist mitte suurt kahju saanud.

„Mina wiisin emat ja Mariat meite korterisse,
 kusa ennast toibutasiwad, sest nemad oliwad mõle-
 mad puruehmatand.

Meie, mina, Eduard ja isa, läksime tõisel
 hommikul — ja pärast iga päev — oma pääst-
 jat Saldagut vaatama, kes ehk küll weel haige
 ja nõrk, ju jälle oma täit mõistust oli saanud.
 Meite tänamise pääle wastas tema: „Ma palun,
 jätke nii suur täämist! Mina olen teinud, mis iga
 inimese kohus on, kui ligimest hädas näeb olewad.“

„Ühe Sotlase käest, kes Salbagnuga ühes ma-
 jas elas ja temale truu sõber oli, kes ka Eduar-
 dile ju enne natuke tutaw oli olnud, sai tema
 Salbagnu üle lähemat teadust: Salbagnu oli
 Turiinis sündinud ja oli, kui ohwitseer, Sardii-
 nia merewäes teeninud. Tema tublidus ja wah-
 wus oliwad teda rutuste nimepoolest tõstnud, aga
 tema tuline waim oli teda õnnetusesse wiinud.
 Ta oli ükskord oma kapteinile wasta rääkinud,
 pidand ennast aga seepärast teenistusest lahti wõt-
 ma — ta oli priitahhlikult teenimas — mis tale
 pärast küll suur meelehaigust teinud, aga mis
 sündind, ei wõinud enam keegi ümber muuta.
 Baha meelega oli tema siis oma isamaad maha
 jättnud ja sellesama ülemal nimetatud sõbraga
 Edinburgisse reisinud; siin elas ta omast kirjali-
 kusest tööst, mis teda ilufaste ülewel pidas, sest tal
 oli selleks tööks hästi osawust. Tema õpetatud
 eiwiis, muusika tundmine ja ilus laulu hää-
 lubasiwad temale juureastel kõige õpetatud rahwa-
 seltsidesse, kusa ta paljudest auustatud sai. Säl
 juures mõistis ta ennast ikka nii wiisi hoida, et
 kellegi külge seutud ei olnud.“

„Baari nädala pärast sai tema haav tubli tohtri läbi ju nii parandatud, et ju jälle wäljas wõis käia. Suure waewaga saime, mina ja Eduard, teda liigutada, et meile seda lubamist andis ja ema ja Maria juures ennast näidata lubas, sest need ei olnud oma elu päästmise eest weel tale mingist tänu ütelda saanud.

„Tõisel päawal tuli ta oma lubamist mööda, üks õhukene side haawatud pää ümber, meite kambriisse. Maria läks talle kohe vastu, jäi aga kartlikult takitsema ja lastis oma wäljasirutatud kät jälle langeda, kuna tale sügaw puna, haawatud nooremehe pääle waates, palgesse tõusis; õnneks jõudis ema temale ette ja tänas filmaweega wõerast, keda isa lõuna söögiks seia jääda palus, mis ta ka, meie kõigide suureks rõõmuks, lubas. Maria jäi aga kartlikuks, kuni Soldagnu jenna wiibis.

„See kõrd jättis Soldagnu meid warsti Jumalaga; meie kõigide soovimise pääle lubas meid pea jälle waatama tulla, mis ta ka pärast sagebaste tegi. Meie nägime teda alati taktilikult; Maria vastu oli ta wiisakas, aga tagasihoidlik, ja rääkis enamiste meite wanematega. Meie isa leidis sest õpetatud ja wiisakast noorest mehest suurt rõõmu ja iseäranis seepärast, et tema hästi palju ka põllu tallitustest täadis; tema oli enne oma mereteenistust ühe sugulase mõisa pääl neid tundmisi õpinud.

„Lühikest aega enne jõulu sõitsiwad meite wa-

nemad ja õde säält ära kodu minema. Eduard ja Saldagnu sõitsivad ratsul veel tükk maad neid saatma, kuna isa Saldagnule kõwaste oli kinnitanud, et neid tulewal suwel Invernessi waatma tuleks, mis see ka teha oli lubanud. Pärast wanemate ärareisimist sigines meie kolme wahel ustaw sõprus. Saldagnu oli kolmkümmend aastat wana ja sel möödul meist mõlemist hästi wanem. Tema oli oma laialisema täadmise ja elawa waimu läbi mitme asja juures meitele saatjaks. Ta õpetas meid zeihkendamata, ka Staaliala keelt tundma ja tegi meid seeläbi oma isamaa rikkaliku kirjawaraga tutwaks; tema peenike ja wiisakas elukombe andis ka meitele usinust, ja mitme armastamise wäärt perekonnaga tegi ta meid Edinburgis tutwaks. Meie hakasime teda nagu wanemaks wennaiks pidama, ja temast lahkuda, oleks meitele kurwastuseks olnud.

Kewade hakatusel reisisin mina Saldagnuga Invernessi. Südameliku rõõmuga wõeti meid siin wastu. Maria silmad hiilgasiwad rõõmusest, ja mina märkisin, et ta veel enam Saldagnu, kui minu tulemise üle rõõmustas. Meite wanemad pärisiwad minu läest kõik järgi, mis ma neile Saldagnust täatada wõisin; et mina temast ainu hääd täadsin, rõõmustas neid ülewäga, mina aga märkisin kohe, et neil kindlad plaanid määratud oliwad. Saldagnu kiitis meie mõisat wäga ilusaks, kusa ta ennast warsti tutwustanud oli; tema oli õpinud ratsuline, ka üks kütt, kelle

kuul alati trehwis ja paati mõistis ta suure osawusega saata. Aga ka tõsisemate tööde ja tallituste eest ei põgenenud tema kõrvale ja jäädis mitmeid asju meite mõisakeses parema korrale, et isa, kui minu ärareisimise aeg tuli, teda omale abiks jääda palus, et teda ühes protsessis aidata, mida meite naaber ülesse oli wõtnud; selle protsessi läbi tahtis meite naabri mõisnik seda kena järwe üksi anda enesele saada, mis aga nende mõlemate mõisate wahel ühisne oli olnud.

„Kui Salbagnu, kes ka kohtu asjades täädlik mees oli, meite mõisa wanad põhjus kirjad läbi oli waatnud, kinnitas tema, et seda järwe meie käest koguni ärawõtta meite kuusakal naabrile wõimata olla.

„Mina reisisin üksinda Edinburgisse tagasi ja olin üli rõõmus, et Salbagnu isa palwe pääle Inwernessi jäi. Ja mina olin jo ammugi näinud, et Maria Salbagnut esimese, sügawa tundmisega armastas, ja et ka Salbagnu enmast väga õnneliku tundis olewat, et ta nii häa südame ja wiisaka wiisidega neitsit, kui seda Maria oli, wõis walitseda. Ka meie, wennad, olime rõõmsad, et jarnane, kõigi pidi kõlblik mees, Salbagnu, meie kalli ja armsa ödele mehels pidi saama. Meite ootused läksiwad tõeks. Suwe lõpul saime isa käest kirja, mis Maria ja Salbagnu kihlust meile täada andis ja Oktoobril meid pulmale kutsus. Rõõmuga sõitsime nimetatud ajal kodu. Ühel lenal sügisesel hommikul sõitis õpetaja meite mõis-

saatesse, et neid kahte armastajad kofku laulataks. Meite armsas isamajas olime altarit selle tarwis üles ehitanud."

Roobini hääl wärises, kui neid sõnu wälja rääkis, ja kaks palawad pisarad weeresiwad tal palet mööda maha, kui ta edasi rääkis: „Glusam paar, mis ma iial olen näinud, astus altari ette. Salbagnu oli keskmise suurusega mees, tema kena nagu aus ja kindel, ja haawa arm tema otsaes tuletas mulle seda hirmust juhtumist meelde, kuna tema kiire, mehine meel meid surmast päästis. Maria oli walge fleit seljas, üks mustakas rohiline pärg oli talle kollase lokidesse seutud; tema filmadest paistis sinine taewas, kelle waate mulle ikka seda sinist järwe peeglit meele tuletas, kelle ääres meie lapse põlwes väga õnnelikud olime ja kuhu tema — oh Jumal! — omale wara märga hauda leidis!

„Meie, wennad, pöörsime kohe pärast seda rõõmu pääwa Edinburgisse tagasi. Salbagnu ja Maria jäiwad nüüd wanematele abiks.

Pärast ühe aasta jooksu kirjutas ema meile kõrgel rõõmul, et ta üht ilust pojakest kätte pääl hoida, kellega Jumal Salbagnu ja Maria abielu õnnistanud. Nõnda näitas kõik täidetud olewad, mis meite omakstalle elu õnneks iial oleksime wõinud soowida. Maailmas pole aga mingi õnn jäädaw, ja meite perekonnale tuli hirmus õnnetus järsku õnne järele. Mina hakasin märkima et Maria kirjab, mis ta mulle sagedaste saatist, nagu

Kurwemat tooni hakasivad hoidma. Seda mööda läks kül jälle üks aasta ära, aga Maria kirjad olivad wiimselt nii kurwal toonil, et minu südamest kõik rahu ära kadus; ma tundsin, et üks raske salaja kurbtus tema südant koormas. Wiimaks kutsus üks isast kirjutatud lühikene kiri mind ruttu kodu. Muidugi mõista, ei wõinud ma Eduardi eest seda häkilist kodu kutsjet salata, ja mina palusin teda, Edinburgisse jääda, sest et ma tema häkilisest ja talitsemata meelest paha kartsin, kui tema ühes kodu tuleks, ja ma täädsin, et kodu wistist üks salaja, wõi segane asi wiendata oli. Eduard ei jäänud aga milgi nõul maha, ja meie reisifime ühes.

„Bea seljamal ajal, kui kahe aasta eest pulmad pidasime, jõudfime isa majasse. Kurwa nägudega tulti meile siin wastu. Maria oli murelik ja kahwatanud, tema abikaas astus meile kartlikult wastu, ja püüdis meie eest kõrwale hoida. Isa, kelle juuksed jo murest halliks olivad läinud, seletas meile seda kurwastuse lugu ära.

„Kui Salbagnu meite isale wäimeheks sai, oli isa seda eespool nimetatud protsessi koguni tema hooleks jätnud, ja Salbagnu oli nõuks wõtnud, et esiteks ilma kohtuta naabriga lepitust püüda teha, mis temale ka korda oli läinud; meie isa oli selle lepituse üle end väga rõõmustanud ja lootnud, et endisest pahast naabrist nüüd hää sõber pidi saama.

„Inimeste mõtted ei ole aga mitte Jumala mõtted! Selle protsessi tallitusest tuli meite perekonnale hirmus õnnetus.

„See mõisnik, D'Donok, oli põhjatu rikas; mitte üksi Inglise ja Sotti maal, vaid ka Indias oli tal mõisaid. Tema oli aga üks alatine kaartide mängija; need olivad temale, raha kõrvas, tõisiks jumalaks. Tema, üks saadana teener, oli oma meistrile, saadanale, truu abimees; temale oli see korda läinud, minu armast sõpra ja õemeest kaardimängijaks teha!*) — See õnnetu lust walitses teda nii, et ta enam D'Donoki mõisas, kui oma kodu elas. Negajalt jättis tema omaksid ikka enam maha. Meite isa, kui ta kuulis, et Salbagnu kaardimängijaks olla saanud, ei tahtnud esite seda koguni uskuda, kui aga ta seda tõeste täada sai, siis kurvastas tema ennast poolsurruks. Ta püüdis

*) Ka alama rahwa seas on kaardimängijaid ja joodikuid leida, kes aga palju enam viinajoomise, kui kaardimängimise läbi õnnetumad on; aga suuremat sugu rahwa ja rikka rahvaiste seas — ka naesterahwa seas — oli hiljem mõõdaläinud aastasadadel kaardimängimine — raha pääle — rõwaste moobis, ja paljudele sai ta: „kaartidemängimise haigusets.“ Sarnane haigus lases omi õhtorid niikaua mängida, kuni neil kõik liikuv ja liikumata warandus otsas on; siis, ja, — mis wõib ühe niisuguse olnud rikka meel mõtelda, kellel hilja aja eest, wast eile ehk täna, weel tuhanded ja miljonid warandust — olnud? — Arwaste surewad sarnatsed diguse surma. See on aga diete imelik ime, et üks inimene, kellel aru ja mõistus pääs on, nii rumal saab olla ja oma warandust niikui arapillutada, ise ennast ja omaksid õnnetusse lükata! — Õnnetis on see müüd sel ajal pea igalpool walitusest ära keetud, et raha pärast kaartisid mängida.

oma väimeest isaliku manitsusega pöörduda; meite ema wiis teda ta lapse kätti juure, aga kõik oli asjata. Maria ahastas ennast lõpmata mures, aga ta litsus seda raskust üksi oma südamesse; millalgi ei nurisenud ega kaebanud ta oma mehe üle, aga tema nägu kahwatses ja silmad jäitwad nutust tümedaks.

„Kui kõik manitsused, palwed ega filmapisarad ei aitnud, oliwad meite wanemad nõuks wõtnud, mind kodu kutsuda, et oma õemehele jäljalati seltsiks oleksin ja teda selwiisil päästa püüaksin. Et aga Eduard ka kodu tulnud, see tegi meile kartust, sest meie tundsime tema hätilist meelt.

„Kurblik oli see õhtu, mida omas kodumajas seeford mõõda saatsime, aga siiski jai me omale jälle pisut lootust, sest Salbagnu jäi täna kodu, muidu oli ta iga õhtul ära naabri mõisa sõitnud.

„Teisel hommikul tuli ta meie juure ja püüdis meiega rääkida; Eduard näitis ennast tema wastu wäga külmalt: see pääle soowis Salbagnu meie hääd hommikut ja astus wälja; meie nägime teda järweäärse metsa poole minewat, kusa tema nõu järgi ühe madala heinamaa sisse kraawi lõigati. Maria oli õieti kurb; ta püüdis üksi olla, wõttis aga wiimaks oma kübara ja läks wälja. Meie nägime teda ka senna poole minewat, kuhu Salbagnu natukest aega enne teda oli läinud.

Tüki aja pärast tuli Salbagnu tagasi ja laskis teendrit ütelda, et tema ka lõunalauale saada tulema. — Maria jäi aga wäga kauaks wälja,

ja meite küsimise pääle ütles Salbagnu, et ta teda ei olla wäljas kufagil näinud. Meie saat-
sime ruttu üht teendrit järweäärde, kes warsti
tagasi tuli ja ütles, Mariat mitte leidnud olla,
ka wäikest lootfikut ei olla järwe ääres näga, kel-
lega Maria wiist üles järwe pääle olla sõudnud.
Salbagnu aga, neid sõnumid kuuldes, kahwatas
suruukarwaliseks, kargas istmest ja hüüdis: „Ruttu
peame Mariat taga otsima!“ Ta kargas hobuse
selga, kutsus kõik mõisa rahwast kokku, laskis
mittu tugewat meest suurt paati sisse lükata ja
järwe pääle sõuda; teisi rahwast käs kis ta metsast
Mariat taga otsida; ise ajas ta kõigist ette tuhat-
nelja järweäärse metsasse.

„Mina olin puruks ehmatanud, ja keegi meist
ei saanud aru, miks Salbagnu niisugust ehmatuse
kära tegi; kui ma natuke olin toibunud, siis
jooksin ka järwe poole teiste sekka.

„Ruttu jookstes, jõudsin ma teistest otsijatest
ette ja läksin metsa mükast läbi järwe äärde; ka
Eduard sõitis mulle ratsa järele. Meie waatsime
järwe pääle — mul läksiwad ehmatusest silmad
kirjuks — natuke maad äärest — ojus wee pääl
üks aer, kelle küljes Maria kübar oli.

„Ehmatuse kisaga andis Eduard oma hobusele
kannuksid. Ja enne kui mina talle midagi ütelda
oleksin saanud, ajas ta tuhat nelja metsasse.
Ut õnnetust kartes, unustasin oma kurwastust
ja jooksin wenda taga otsima; tema oli aga nagu
maa alla kadunud ja mina jäin südant kärista-

was ahastuses wiimaks seisma. — Maria! Eduard! hüüdsin ma meele ära heitmisel. Wiimaks langesin oma põlvede pääle ja palusin palawa silmaveega Jumalat, et mind ja mo armsaid wanemaid meele ja usu ärabeitmise eest hoiaks; kergitud südamega tõusin ma säält üles ja läksin kodu.

„Pitki filmi ootasime Eduard'i ja Saldagnut; kumbagi ei tulnud. — Mina läksin jälle mitme otsijaga wälja ja leidsime kaua otsimise järgi Eduard'i surnukeha metsast. — Üks pistuli kuul oli tema rinnust läbi lastud; Saldagno aga jäi kogoni kadunuks. — Teisel pääwal kandsiwad kalamehed ka Maria surnukeha meite majasse. Nad saidwad mõlemad ühtlasi maetud. Kui haud finni oli aetud, langesime meie nuttes senna pääle, ema aga ütles: „Issand! sina oled meitele neid annud ja jälle wõtnud, sinu nimi olgu kiidetud!“

„Sgawene Jumal! hüüdis kaptein, kui mina sinu õde ja wenna tapjat kätte saaksin! Ma lasaksin teda suuretüki suu ette sibuda ja isi tahaksin ma laengut põlema süütada!“ Suuril sammudel sammus ta omas kajutis edasi tagasi, oma akna juures jäi ta seisma ja wahtis kortsus kulmul wahutawate laenetesse. Kui kaptein ennast jälle ümber pööris, oli Roobin kadunud, ja ta ei näinud teda enam enne, kui teisel hommikul, kuna ta laewameestele palwet pidas; tema palwe oli täna wäga liigutaw, aga ta isi oli kahwatand ja rääkis warisewal häälel.

Pärast hommiku palwet wõttis kaptein noore õpetaja käest kinni ja wiis teda oma kajutisse.

„Sina, armas sulane, jätšid eila õhtu oma rääkimise poolele. Elawad sinu wanemad weel? Ja kas ja oled midagi sest mõrtsukast kuulnud?“

„Minu wanemad elawad,“ wastas Koobin, „aga mure on neid jo hallits reinud. Nende ainus rööm on Maria poisikene, kes nüüd jo ligi kolme aastane on. Poole aasta eest käisin ma kodus ja hoidsin teda sagedaste süües, ta on wäga oma ema näoline.“

„Kui oma studeerimist olin lõpetanud, sain ma ühe Londoni rügemendi õpetajaks. Sinu palwe pääle, armas onu, saadeti mind ülemate poolt seia, Leandri pääle. Ja Raaditsin, kussa ma mõned nädalad teite laewasalka ootšin, tutvustasin emast ühe Hollandlasega, kes mulle üksford kogemata Saldagno nime nimetas; mina pärisin tema käest ligemalt järgi ja sain tääda, et temast — Hollandlasest — nimetatud Saldagno wististe minimees on. Tema olla ühe Prantsuse laewa pääl ohwitseeriks, ja selle laewa nimi olla L' Orient.“

„L'Orienti pääl?“ hüüdis kaptein häkitselt; „See on jo Prantsuse salga Admiraallaew, teda meie praegu taga otsime! Haa! Ma tahan oma põlwepe pääl paluda, et Jumal meid pea Prantsuse laewadega kokku saadaks ja mind selle nimetatud laewale ligi aitaks, siis tahan ma Monsieur Saldagnole wiiekümne suuretükibega üht lõnet pidada, et tal kuulmine ja nägemine kaub!“

II.

Esimese Augusti hommik 1798 tuli wälja. Kaptein Tomson seisib, kuna esimesed päikese kiired kuldsest üle mere wirwendasiwad, suure masti juures ja wahtis kannatumalt masti korwis seiswa mehe poole ülesse, kes sääl wahet pidamata pitkafilmaga lõuna poole wahtis. Wiimaks tuli see wodetud hüüendus, kes näitas, et Egiptuse rand jo näha oli.

Ka Admiraallaewa pääl oli ülesterkiwat maa serwa nähtud.

See mees masti korwis täatas ka üht purjulaewa Egiptuse ranna pool mere pääl, ja kaptein Tomson tundis klaasi läbi warsti ära, et see üks Inglise laew „Zealous,“ oli, keda Nelson täadustoojaks senna oli saatnud. Mõne tundide järgi jõudis Zealous oma salga juure; kaptein Hoot, kes tema käsjuandja oli, astus ühe paadisse ja läks Admiraallaewa pääle. Warsti pärast seda kutsus Nelson kõiki kapteinisid oma juure, sin saiwad täada, et Prantsuse sõjalaewade hulk ühe wälja walitsetud kindla koha pääl Abukiire *) juures ankrus olla.

Kohe wõttis Nelson nõuks, Prantslaste kallale hakkada, ja et temal waenlaste salga seisuplaan

*) üks wäikene linn Illi jõe pahempoolse aru suus.

nüüd ka selgeste täada oli, siis andis ta endast wälja arwatud lahengiplaani kohe kõigile kapteinidele täada, mis nendest rõõmuga teretatud sai. Enne lõunat pööriswad iga kaptein oma laewale tagasi ja walmistasiwad rutuste wõilluse wastu. Suuredükid saiwad laaditud; munitiooni *) lastide eest saiwad raudsed lutud ära wõetud; käsi-tuleriistad wiidi lae pääle ja jagati ära; paadid kinnitati, nii palju kui wõimalik, oma koha pääle.

Ette kõrgemale lerkis rand ülesse, ja selgeste wõis jo Brantsuse laewade mastid ja lehwitawaid lipusid näha. Waenlase laewade silma ees istusiwad Inglise oma laewade pääl lõunat sööma; kõige paremat, mis aga toiduvara kambriis leida oli, sai nüüd sõameestele ette toodud — kui mitmele oli see söömaaeg wiimne.

Õhtu eel jõudiswad Inglise Brantsuse jalgale mõne tuhande sammuga kaugusele ligi ja wõiswad waenlaste kardetawat seisukohta nüüd üle näha.

Brantslaste laewad seisiswad ranna ligidal kindlas lahengi kõndas ankrut. Nende pahempoolne tiiw toetas ühe wäikese saare külge, kelle pääle üks suur patareid oli tehtud. Nende keskliini kohal oliswad leetud ja kalju rünnak, kellesse waenlase laewad kinni ja puruks wõiswad jooksta; parem tiiw oli lahengi kõrre kunstliku ülesjäetud

*) Sõaristade laadimise kraam.

liinist, mis ühe tõmba winkli sarnatselt seisib, varjatud, ja pääle seda seisivad tema ees suur hull suuretüki paatid. See kindel seisukoht, mis pääletuleja waenlasele hirmus kardetaw oli, andis Brantslastele julgust, oma waenlast rahulikult ligi tulla lastma; nendel oli kolmteistkümmend laewa 1190 suuretüki ja 11,000 mehega; Inglastel oli aga 1026 suurtükki.

Sii pidi kül üks wägemees olema, nagu Nelson, kes niisuguse koha pääl üht nii tugewat waenlast wõis külge hakata.

Natukest painutatud ringi lüües, tungis Inglise laaste jalk täie purjudega waenlase poole, kes teda rahuliste wotas. Brantslaste usaldus oma sündsa seisukoha ja suurema jõu pääle oli väga kindel, ometi olivad endid petnud, ja otse seda kohta, mis n'ad omale kaitsejaks arwasiwad olewat, pruutis Nelson'i meremehe mõistus ja julgus neile hukatuseks.

Kaks inglise laewa alustasiwad lahengit; nemad tungisiwad täie purjudejõul otse selle koha poole, kusa Brantsjaste pahem tiiw patareiga kinnitatud saarekese külge toetas. Kohe saiwad Brantslased aru, et Inglise laewad jäält kohalt nende lahengi liinist läbi murda tahtsiwad.

Üks hirmus suuretüki mürin saarepatareist ja jääl ligiseiswais Brantsuse laewadest wõttis waenlasi wastu ja püüdis nende üli julget edasitungimist tagasi lüüa. Aga ilma et üht pauku oleksiwad wastanud, tungisiwad mõlemad Inglise

laewad edasi, kolm tõist tungiswad neile järele, ja kõik wiis saiwad natuke aja järgi Prantslaste seljataga — maa ja Prantsfuse laewade wahele.

See manööwer sai Inglisest imestusewäärt usinusega torada saadetud, ja waewalt saiwad Prantslased oma mõteid koguda, sääl tormas Nelson oma seitsme tõise laewaga nendele kallale. Kahelt poolt hakasiwad nüüd Inglise tuld andma, Prantslased wastasiwad neile wihase wahwusega.

Kella seitsme ajal õhtu langes esimene pauk, ja nüüd hakasiwad 2216 rasket suurtükki üht tuld ja müristamist, et Egiptuse rannakaudel maa wärises ja mere püäl ning luhwtis hirmsam kui pitkse müriin kõmises. Prantslaste lugu oli kirju küllalt, nende laewad saiwad kahelt, mõned weel kolmelt poolt lastud, ja, jo lahengi hakatuses oli nende kahju hästi suur.

Reß^e Prantslaste lahengi liini oli nende suur Admiraallaew, „L'Orient,“ 120 suuretüki ja 1100 mehega; tema ligi seisis, pea niisammoti suur laew, „Franklin.“ Reß^e nende tugewa wastaste wahele tungis surma põlastawa julgusega kaptein Tomson oma Deandriga, kunni pistuli laadi jookku kangusele ligistas ta ennast Prantsfuse Admiraallaewale, ja siit lastis ta oma suuretükidega neid mõlemaid waenlase laewu hirmsaste.

L'Orient ja Franklin oliwad mõlemad Deandrist palju kõrgemad, selle pärast läksiwad palju Prantslaste kuulijid Inglis laewast üle, kuna Deanderi kuulid jägeste wastaste plankidesse treh-

wasiwad ja nende seintest sülla suurusid tükisid iga laengu ajal ära kiskusiwad.

Ugas kohas wõideldi suure wihaga, sest mõlemil pool täati, mis selle lahengi wõit ehk kautamine maksis.

Kohe pärast lahengi hakatust tuli öö. — Ühe märgi andmise pääle tõmbasiwad Inglise laewad omi suuri laternaid ülesse et tõinetõist lahengi segaduses ära tunda; peaaegu polnud seda tarwiski, sest wahetpidamata wälgud suuretikide suust tegiwad ööd isegi pääwawalgeks.

Pärast lahengi hakatust üks tund oli jo üks Prantsuse laew mastidest lage ja andis ennast Inglisele ära, kümme minutid hiljem saiwad weel neli Prantsuse laewa ära wõetud; juba oli näha, et Inglise wõitjaks jääwad, siiski wõitlesiwad Prantslased suure wahwusega edasi.

Kõige palawamalt mässas wõitlus Prantslaste kesklinni kohal. Siin paistis nagu tahakiswad nad seda tagasi wõtta, mis pahempoolse tiiva juures oliwad kautanud. Allahetmisest polnud siin juttugi; wihase wahwuse ja wiimase jõuga taheti Inglisele nende wõit nii raskest teha kui wähegi wõis. Kõige Prantsuse laewust ei wõidelnud wahwamine nende Admiraallaewast, kes kõige tõistele wahwuse eesmärgiks oli. Pea kellegi tõisel ei olnud ka nii raske seis kui temal, sest tema wastane, Seander, näitis end tema wastu järgi jätmata wahwuse tigiduses; kumbki

neist ei tahtnud paigast liikuda, kunni tõine ehk tõine purustatud saaks olema.

Selle Brantsuse laewa komandant oli admiraal Bruei; näost ja käest haawatud, surus ta siiski oma walu ja kannatas; komandosilla pääl seistes, andis ta külma werega omi kindlaid käskusid, kunni üks Inglise kuul teda puruks lõi. Selle wahwa admiraali langemine pani Brantslasi L'Orienti pääl kahklema, endine tibe tuleandmine jäi natukeseks ajaks järgi. Kaptein Tomson, kes oma laewa pääl ka surma kartmata käskis ja diendas, oli kõhe Brantslaste kahklust tähele pannud; filmapilk lastis ta tugewamaid suuretükkisid tuliste kuulidega laadida, ja mõne minuti pärast lendasiwad need Brantsuse admiraallaewa plankidesse. — See oli natukest aega pärast kella üheksat — jääl wälkus L'Orienti tagumisest jaust tulipunane joon läbi böpimeduse, kelle pääle — surmawat wõitlust unustates — kõiide filmad waatsiwad. — Etteks kadus natukeseks ajaks see joon, aga warsti ärkas ta weel kõrgemale, ja mõne minuti järele seisis kõi selle suure laewa tagumine jagu lausa tules. — Nuttu jooksti weepumbade juure, need oliwad puruks lastud; tõi sed tõmbasiwad tulekustutamise ämbrid kätte, ka need oliwad kuulidest läbi augustatud! Kõhe kordse surma ahastusega jooksiwad ehmatanud sõamehed ilma mingisuguse abinõuta tõinetõisest läbi! — Aga weel sel hirmsal filmpilgul wõideldi waenlase wastu edasi.

Kaptein Tomson lastis rutuste oma laewa ankrut üles winnata ja tõttas oma põlewa wastase juurest kaugemale, kelle ligidus nüüd kardetaw oli. Deander, ehk küll ju palju wigastatud, tungis nüüd oma tõise wastasele, Franklinile, ligemale ja hakkas sellele kahetordjel jõul tuld andma.

Mis kristlik usk, ligimeste armastus ja ärasmeel wõib teha, seda nähti siin noorest õpetajast, H. Koobinist: ta kandis wõitlejatele kinnitust juure, waatas haawatute järgi, aitas nende haawu siduda, trööstis wigajaid ja palus surejatega Jumalat. Kui Issanda truu sulane, ei arwanud ta oma elu miksiki, kui ta aga wõitlejaid, haawatuid ja surejaid teenida wõis. Smetates waatis kaptein Tomson mittu korda tema poole, kui ta kartmata, nagu mõni halliksläinud sõdija, kõige tihkemas kuuliberahes oma Samariitilise tööd tegi.

Sagedaste oli Koobin suuretikide tulewalgu- sel waenlase laewa poole silmitanud, kusa ta oma õe ja wenna mõrtsukat täädis olewad; kui aga nüüd tuleleegid kõigile neile, kes L'Oriendi pääl oliwad, hirmust surma ähwardasiwad tuua: siis lõppis Koobini südamest kõik wiha Salbaguu wastu. — Nad oliwad tõinetõist enne ka ju südamest armastanud.

L'Orient põles ju enamiste kõige üle lausatu- les. Bunastaw tulekuma tegi böb pääwawalgets ja wärwis merd ja Egiptuse randa weripunaseks. Ikka kõrgemale tõusis tulukene L'Oriende pääl, kuna wiimaks ehmatanud ja wõitluselt wäsinud

sõamehed ahastawalt päältuulse laewaotsa pääle
 põgenesiwad; mõningad ajasiwad paatid meresse,
 et nende pääl randa ehk tõiste laewade pääle
 püüda minna; aga oh häda! ka need oliwad kuu-
 libest läbilastud ja langesiwad põhja. — Wiimaks,
 kella kümne ajal õhtul, läks tuli püssirohu kam-
 brisse! — Hirmsa pauguga lendas see wägew,
 uhke laew 120 suuredükki, 1100 mehe ja oma
 rikka sõakassaga wastu taewast — muud kui sõe-
 tanud, suitsiwad riismed langesiwad — inimes-
 tega — ülewelt tagasi meresse. Koledaste oli
 püssirohu jõud merd säält ümbertkaudu mässama
 pannud; aga kest mässawate laenete ja riisme-
 tessse sõudsiwad julgeste Inglise paadid, sest ini-
 meste armastaja admiraal Nelson oli käskinud,
 nii palju, kui wähegi wõimalik, upujaid waenlasi
 päästa. Ehk kül rutuste appi oli rutatud, ei
 saanud aga siiski enam kui seitsekümmend pääs-
 tetud, kõik teised oliwad surma leidnud. — L'Drien-
 di ja tema sõameeste hufatust nähes, jäeti mõle-
 milt poolt silmapilguks wõitlust seisima, warsti
 hakasiwad aga suuredükid jälle müristama ja
 lahing uue wihaga möllama.

Ka Leandri päält oli üks suur paat upuja-
 tele päästmiseks wälja läinud. Natukese ajajärgi
 tuli see paat 20 päästetud waenlastega tagasi,
 kes enamiste kõik raskest haawatud oliwad.
 Rutuste saiwad haawatud Leandri laele kantud,
 kusa tohter nende haawu hakkas siduma; ka noor
 õpetaja tõtas haawatud Prantslaste juure ja waa-

tis igale ühele filmadesse, keda laele toodi. — Wiimaks, kui üht noort Prantsuse ohwitseeri praegu laele oli toodud, hüüdis Roobin kahwattult: „Saldagnu!“ Seesama ohwitseer, pool surmud ja üleüldse werine, oli ennast täadmatalt kanda lastnud, kui ta aga sest häälest oma nime hüüdwad kuulis, siis püüdis ta ennast wärisedes jalgule toetata; aga ta langes wõimatumalt oma põlwele pääle tagasi; segaselt püüdis tema ümberseisjatele filmadesse waadata: Wiimaks tundis ta tõiste hulgast Roobinit, sirutas paludes omi werisid käsi ülesse ja hüüdis kurwal, madalal häälel: „Jumal on õige! Halastust, Hindrik!“

Uga just seltsamal filmapilgul kargas kaptein Tomson komandusillast maha, kus ta seda kōik oli näinud, ja hüüdis wihaselt oma madrustele: „Wõtke seda mõrtsukat! jōduge teda winna külge ja las' teda säääl ripuda!“

Witmed käed sirutasiwad ennast wangi poole; aga noor õpetaja astus temale kaitsjaks ja hüüdis pahaselt kapteinile: „On see Inglise sõameeste wiis, et üht haawatud, sõariistata waenlast piinate?“

Jmestates waatis kaptein õpetaja ja haawatud pääle, ümistas mõne arusaamata sõna ja pööris ruttu kardetawa silla pääle tagasi.

Roobin lastis Saldagnul oma wäikese kaju-tisse kanda ja palus arsti, tema järgi hoolega waadata; tema isi tõttas jälle oma endise tööle, sest see hirmus lahingi wõitlus mässas jätmata weel edasi.

Natukest aega enne kella kuut homikul tõu-
fis päikene, walgustas jeda koledat lahingi paika
ja lõpetas tapmist. Wiis Prantslaste laewa oli-
wad Inglise kätte langenud; ühe laewaga sai-
wad Prantslased rannale põgeneda, kus nad teda,
kui ise maale oliwad pääsnud, põlema paniwad;
üks laew langes, Inglise kuulidest läbi lastud,
merepõhja; üks suur liinilaew jooksis kalju otsa
finni ja sai Inglisest põlema pantud. Frank-
lin, kes, kui V'Orient otsa oli saanud, nüüd ütsti
Leandri wastu pidi wõitlema, mässis oma lippu,
ja andis ennast kaptein Tomsonile ära. Kui
Franklin alla oli heitnud, siis tegiwad weel tõist
kolm Prantsuse laewa warsti jedasamma.

Bonapardi uhkest laewasalgast oliwad aga wiis
raskeste rikkunud laewa weel Prantslaste kätte
jäänud, kes, kui nägiwad et kauem wõitlemine
Inglise wõitu weel rohkemaks teeks, rutuste
omi ankruid üles winnasiwad ja plagama pani-
wad; Inglise tormasiwad neile küll weel järele,
aga ei saanud neid enam kätte.

Selle hirmsa ja tänini kuulsa merelahingi
läbi Abukire juures tegi Admiraal Nelson
Bonapardi wõidud Egiptuses tühjaks ja kaitses
oma isamaad Prantslaste sissetungimise eest.

Kõige Inglise laewadest polnud keegi nii wah-
waste wõidelnud, kui Leander, kes Prantsuse Ad-
miraallaewa ärapõletanud ja Franklini allahaitma
oli sundinud: Seepärast anti kaptein Tomsonile

see auustaw käsk osaks, et seda suurt wõidu sõnumit Euroopasse wiia.

Seda käsku forda saata polnud aga just mitte kerge, sest Leander kandis sügawaid lahengi armisid oma küljes ja enne kui oma reisi ette wõtta wõis, pidiwad vähemalt tema suuremad wigad parandatud saama, mida wiibimata ette wõeti.

Wainne ja selge oli 2. Augusti homikul. — Tasane, karastaw tuuleõhk puhus üle mere peegli; kes elu ja terwisega sest surmawast lahingist oli pääsnud, see wõis nüüd ennast rahulikult toimetada. — Üks weriste tähtedega suur õõ ja üks kuulus lahingi paik oliwad Histoorkassee tõiste inimese tapmise lugudele juure kirjutada.

Hindrik Roobin oli kaua laewalael mõtetes seisnud ja mitte oma kajütisse läinud. — See mõte, et oma õe ja wenna mõrtsukat jälle näha saaks, wõitles tema südames jälle selle armastusega, mis neid endisel ajal tõinetoisega oli sidunud. — „Inimese laps, anna andeks! Jumal on nuhtleja!“ helises tema südametunnistuses: ta astus wiimaks oma kajütisse.

Saldagnu oli rahulikult omal asemel olnud; tema haawad oliwad tohtrist hoolega seutud, ja pärast seda oli ta natukest maganud, mis läbi ihu jõud tal niipalju kinnitatud oli saanud, et ta omast olekust jo selgeste aru wõis saada. Tema meele tuli nüüd see minewa õõne lahing, ka see hirmus silmapilk ja see kole pauk, mis teda kadund

mõistel laenetesse, oli wiskanud, kust Inglise mad-
rused teda oliwad päästnud.

Ka see tuli talle meelde, et tema Koobinit
siin oli näinud ja see teda oma kajütisse oli
kanda lastnud, kusa ta ennast praegu täadis ole-
wad. Kaunis heledaste walgustas wäikene alan
seda kajüti. Saldagnu waatas omalt asemelt
ümberringi: Häkitselt nägi tema üht pilti, mis
seina küljes ripus. Ta sirutas oma kät senna
poole: „Maria! Oh mu kallis Maria!“ hüüdis
ta nõrgal häälel, kuna palawad pisarad tema
filmawaatu pimestasiwad.

Sääl läks üks tasakeste lahti, ja Koobin as-
tus sisse. Pisaraid Saldagnu kahwatand palge
pääs nähes, sulas kõik wiha Koobini leplikus
meeles, ja ta langes sügawaste liigutatud ha-
watud kõrwale põlwili.

„Sina tuled minu juure! Hindrik! Ja sinu
filmadest loen ma, et ja mitte kui kättemaksja,
mitte kui kohtumõistja minu juure tuled!“ Hind-
rik andis temale sõnalausumata kät, keda haawa-
tud oma mõlematega wastu wötis ja kinni hoidis.

Pitkamisi rääkis Saldagnu: „Mis mina
nende wiimse paari aasta sees kannatanud olen,
Hindrik, seda ei jõua sõnad wälja ütelda! ja
ometi tahaksin weel enamb kannatada, kui ma
oma ülekohut selle ingli wastu“ — ta näitas
Maria pildi poole — „weel wõiksin lepitada!“

Hindrik wastas kurwalt: „Sga mõrtsuka töö
waewab raskestes süüdlase südant, aga palju enamb

weel siis, kui süüdlane oma enese ilmasüüta abi-kaasat on tapnud!" Wiimseid sõnu üteldes tahtis Roobin oma kät Salbagnu kätte wahelt tagasi tõmmata, see hoidis aga Hindriku kät kõwemine finni: Sägaw, murelik walu maalis ennast Salbagnu näu pääle, aga ta waatas kindlaste ja rahulikult Roobinile silmadesse: „Mina olen seda wäärt,“ ütles tema, „et teie sarnast hirmust süübinu pääle olete arwanud; aga, Hindrik! Mina ei ole mitte Maria mõrtsukas!“

Pool uskmatalt, aga siiski ühest waewajast murest natukest priistatud, waatas Roobin Salbagnu pääle.

„Oleks see wõimalik! Salbagnu? oh räägi! Midagi ei taha ma rutemalt kuulda, kui seda, et mu õemes, keda meie mõrtsukaks arwasime, seda mitte ei ole!“

Nõrgal häälel ja sagedaste puhkades, rääkis Salbagnu Hindrikule, mis tema endast täadis.

Selle pääwa õhtul, kuna teie Eduardiga Edinburgist kodu tulite, tundsin ma hirmust rasket piina oma südames. Ma wiikasin iseennast, kui oma pöörase mängihimu pääle mõtlesin, mis läbi ma iseennast ja omaisid õnnetumaks tegin. Tuskawal meelel läksin ma järwe äärde, astusin lootsiukse ja sõudsin kaugele rannast ära. Minu süda läks ikka rahutumaks ja ma arvasin elu omale koormaks olewad ja mõtlesin teda enesest ärawisata; aga see mõtte hoidis mind tagasi, et ma enne ei wõinud surra, kui oma ülekohut

Maria wastu oleksin wõinud andeks teenida. Sel õöl, järwe pääl olles, wõtsin ma kindlat nõu, et oma paha elu maha jätta.

Nimetatud hääd mõted südames, hakasin ma tagasi sõudma; pimedas ei näinud ma aga sugugi randa, ma mõtlesin ennast weel kaugel järwe pääl olewad ja sõudsin kõigest jõust: Häkitselt jooksis aga lootsik ühe ranna serwas olewa kiwi pääle ja tõukas ühtlaise ka nii kõwaste kalda wastu, et mina sõudepingilt ülepäid lootsikusse kukusin. Sää! mõtlesin ma kohe, et lootsik üht auku põhja oli saanud, ma tõmbasin teda kahe puutrulli pääl weest natukest wälja ja mõtlesin teda homme parandata lasta; õnnetuseks unustasin aga seda tegemata, ja sina wõid nüüd arwata, kuidas ma äraehmatasin, kui seda täädust toodi, et Maria lootsikuga ühes kadunud olla. Kui üks meeletu jooksin ma järweäärast metsa mööda ümber ja otsisin kõiki armsaid kohte läbi, kes enne meite õnnetunnistajad oliwad olnud: tuhat korda hüüdsin ma Maria nime, aga kõik oli asjata! Oh kui kallid oleks mulle sää! see otsitaw wastuhüübus olnud! Sel hirmsal tunnil tundsin omal jälle jõudu olewad, et iialgi enam oma Mariale meelegaigust ei oleksin teinud, kui teda mulle nüüd weel tagasi oleks antud.

Uga Jumal tahtis minu pattu weel raske- mine karistada; weel sügawamasse õnnetusse las- kis ta mind langeda.

Sääl metsas leidis mind Eduard — ta kargas oma hobuse seljast maha ja nimetas mind oma õe mõrtsukaks; siis wiskas mulle üht püstulit kätte ja hüüdis: „Õdine meist peab surema!“ Mina tõrkusin seda püstulite-wõitlust wastu wõttes: Tema tõstis aga oma ratsapiitsja ja ähwardas, kui mina temale mitte püstuliga wastu ei tahta seista, mind surnuks piitsutada: see ajas ka mind wihale; ma olin küll pahaste elanud, aga ma täadsin, et ma süiski mõrtsukas ei olnud, ja ennast piitsutada lasta, seda ei wõinud ma ka kannatada. Ma tõstsin püstulit üles ja säadsin ennast tale wastu ning lasksin teda esiteks lasta, mis ta ka kohe tegi; oma wihatujus ei sihtinud tema hästi: tema kuul lendas minust mööda! — Nüüd tõstsin mina oma püstulit ja lasksin ilma Eduardi poole waatmata — aga ilma tahtmata — oli minu kuul trehwinud ja Eduardi rinnust läbi jooksnud. — „Sumal! anna mulle seda tapmist andeks — ma ei ole seda mitte tahtnud!“ hüüdsin mina, ennast Eduardi kõrwale põlwili lastes; waewalt olin neid sõnu ütelnud, siis wajusiwad Eduardi silmad kinni — igaweste! Ta oli minu jälge ees maas! — mina olin tema tapja!

Nüüd põgenesin ma — kui üks kurjategija, peitsin ennast metsadesse; näljast, janust ja raskest hinge koormast piinatud, jõudsin ma wiimaks Londonisse ja sääält Prantsuse maale. Kohe astusin ma Prantsuse merewäe teenistusse; ma otsti-

sin omale surma: Surma asemel leidsin aga omale auu ja ülendust, kunni eile Jumala õige kohus mind leidis, mis kül nüüd mu elupääwi lõpetama saab." — —

Surnuks wäsinud lõpetas haawatud oma rääkimist ja jurus silmad kinni. Koobin oli tähele pannud, et haawa-tõmbus Salvagnuie tulemas oli, sest tema weresooned peksiwad kangeste. Sügawaste liigutatud astus Koobin kajuülist wälja ja saatis tohtrit Salvagnu juure alla; isi ruttas ta kaptein Tomsoni juure. Kui Koobin temale kõik oli jutustanud, mis ta praegu Salvagnu käest oli kuulnud, kahetses kaptein wäga, et ennast omast wihast nii oli wõita lasknud ja waest haawatud, kui Koobin ei oleks keelnud, ilma süüta oleks piinlikult surmata lasknud. Oma endist ülekohut püüdis ta seeläbi natukest parandada, et tohtrit Salvagnu üle iseäraliku hoolega palus waadata. Sarnatse palwe täitmine polnud tohtril siin kül mitte kerge, sest kõik laewaruumid oliwad surejate ja raskeste haawatudega täidetud. Kuus sada sõameest oli Leandri pääl enne lahingit olnud, nüüd oliwad aga kuuskümmend weel terwed, tõised kõik, enam ehk vähem, raskeste haawatud. Ka tõiste Inglise laewade pääl ei olnud parem lugu.

Pärast lõunat läks kaptein Tomson weel Admiraallaewa pääle, et jäält kaaskirju tulla. Ohtu eel tuli ta tagasi, ja natukest aega enne päälöödet lautas Leander omi purjusid, mis talle

weel lahengist üle jäänud oliwad ja purjutas Põhja-Shtu poole.

Mis temale selleks reisiks tarwis oli, seda oli — niihästi kui see nüüd korda läks — ära-
wõidetud Prantsuse laewult kokku kraamitud; aga
endise tubli Leandri lugu oli siiski nii kõhnakirane,
et kaptein Tomson rahutumalt Põhja-Homiku
pool taewasewas paistwaid pilwerünkaid silmitses.
Suurt tormi polnud kül mitte karta; aga ka
parajalt kõwaste laenetaw meri oli selle raskestes
rikutud laewale wäga kardetaw.

III.

Õõ oli möödas; pilwine hommik oli käes. —
Leander oli ju kaugele mere pääle jõudnud; aga
ta tungis waewaga läbi laenete, mis ikka kõrge-
male tõusiwad.

Hindrik Noobin istus omas kajutis sissekruu-
witud tooli pääl. Sel ööl oli tema Saldagnuga
ühes woodis maganud, kes omas raskestes haawa-
tõmbuses suurt walu kannatas. Mõlemad kae-
warred oliwad tal haawatud; kõige suurem haaw
aga oli tal kaela pääl, mis tale hirmust walu
tegi ja teda nüüd jampsiima pani. Wiimaks jäi
ta magama. See ei tuurinud aga kuigi kaua,
siis ärkas ta jälle üles, ütles aga oma walu na-

tufest tagasi jäänud olewad! ta oli rahuliste woobis ja waatas Hindriku poole, kes tema juure oli astunud.

„Hindrik,“ ütles tema nõrgal häälel, „ma tean, minu surmatund ei ole enam kaugel; aga ma wõin rõõmuga surra! Sinu andeksandlik meel on mulle usku südamesse walanud: Ma usun, oh! kui õnnis on see usk! Jumal annab — nii kuidas ja mulle nüüd alati ütled — oma Poia Jeesuse pärast mulle kõik andeks! Ja kuidas sina mulle oled andeks annud, niisamuti, ma usun, saawad ka meite armsad wanemad tegema, kui nad sinu läbi tääda saawad, et mina seda hirmust süüd ei ole teinud, mis teie kõik, täadmatausust sunnitud, minu päale olite arwanud.“

„Meite wanemad,“ wastas talle Hindrik, „rääkiswad sinu üle ikka enam kurbtuse ja waluga, kui wihaga, ja nad saawad kõik andeks andma ja unustama; neile saab aga ka suur koorem ja mure südamest kaduma, kui nad kõik tääda saawad mis ma sinu käest olen kuulnud. Ehk annab wast aga Jumal, et wõime weel mõlemad senna armsa wanematemajasse astuda.“

Salbagnu wäristas uskmatast pääd: „Mina ei saa seda armast maja mitte enam nägema, kusa ma ükskord nii õnnelik olin; aga ma ei murise, sest Jumal on mulle sind saatnud, ja sinu wennalik käsi ja trööstimine on, kuidas ma sulle jo rääkisin, põlewat walu minu südamest ära wõtnud! Üksainus soowimine on mul weel: Kui see wõiks

sündida, tahaksin ma weel üks ainus kord oma last mõ sündame wastu suruda ja tema sügawa, puhta filmadesse waadata, kelledes ma ifka Maria filmi olin näinud! — Sina oled mõ last näinud, Hindrik, kas ta ei saa oma isa süüst midagi täada?"

„See poisikene nimetab mind wennaks,“ wastas Hindrik, „omist wanemist ei tea tema midagist.“

Üht filmapiltu jäi Saldagnu wait, siis sirutas ta oma kät Maria pildi poole wälja. „Hindrik,“ palus tema, anna mulle seda pilti!

Sõnalausumata wöttis Roobin pilti seina päält ja andis temale kätte.

Seletatud filmil waatas Saldagnu selle pildi pääle. „Maria,“ sobistas tema tafa, „sina naerad jälle! Jah, ka sina oled mulle andeks annud! Ma tulen ka sinu juure!“ Wärisewate kättega surus ta pilti oma rinna wastu, kuna tema silmad kinni wajusiwad. Roobin nägi teda magama uinuwat; tafa tegi ta kajüti usti lahti ja astus üles laele.

Zuba tüki aja eest oli tema üht müdistamist laewas kuulnud; tema ei wõinud aga, et meri kängeste laenetas, mitte aru saada, kust see müdin tuli. Laele saies märkas ta aga, et laewa alumiises ruumis pumbadega tööd tehti. Siin leidis tema kapteini, kes kortsus kulmul tuule poole wahtis ja wahest terawaste paadide poole filmitfes, mis keskmosti kõrwal lael seisiwad.

„Silm on väga alwaks läinud, onu,“ ütles temale Roobin. „Meie peame kõige wastu, mis tuleb, walmis olema,“ wastas kaptein, „ja kui tuul weel natukest kangemaks lähab, siis ei jää see kõige pahem lugu meile mitte tulemata.“ Neid sõnu üteldes astus tema alla laewasse minema, Roobin jäi laele seisma.

Ei läinud aga kuigi palju aega, siis tuli kaptein ruttates ja kortsus kulmud tagasi, ja tema kannul tuliwad ka kõik madrused ja ohwitseerid, kes weel terwed oliwad; pumbad seisiwad.

„Hindrik!“ hüüdis kaptein, „otsi omad paberid, ja mis sa muud weel ühes wõtta tahad, kofku! Leandriga on asi otfas. Mitte kaht tundi ei seisa tema enam wee pääl, sest wesi on all ruumis jo nii kõrgele tõusnud, et kõik pumpamine asjata on ja tõuseb iga minutiga kõrgemale. Meie peame ruttu paatifikid wälja lastma ja filmapill minema, muidu langeme kõik temaga ühes põhja. Jõuame meie enne õhtut Kandia saarele, siis oleme pääsnud, tuleb aga õö kõrgel mere pääl kätte, siis oleme kõik otfas; mitte üht filmapillku ei tohi meie enam wiibida!“

„Mis aga saab neist kolmest saast haawatustest, kes siin laewas on?“ küsis Roobin.

Kaptein wastas kurwalt: „Sumal wõtku nende pääle halastada, mina ei wõi neid kuidagi wiisi päästa.“ Ruttu pööris tema ennast madruste poole, kes oma jõudu kofku wõtsiwad, et paatifikid meresse lasta. Noor õpetaja astus omia

lajutisše; natukesē aja pärast tuli tema laele tagasi, kuna paadid wälja lastud ja kõik jo mineliks walmis paatides oliwad; üksi kaptein ja kaks tõist ohwitseeri seisiwad weel Veandri lael. „Kuttu!“ hüüdis kaptein Roobinille; „iga minuti wiirutus wõib meite kõigide elu maksta!“

Hindriik Roobin aga andis kapteini kätte üht paberit. „Dnu!“ ütles ta liigutult, „wiis seda kirja ja neid tõisi paberid minu wanematele; räägi neile ka, mis sa Saldagnust kuulsid! Mina jään laewa pääle.“

„Mis mõtte sul on!“ hüüdis kaptein, „wõib sinu seiajääk Veandrit wee pääl hoida?“

„Dnu!“ wastas õpetaja rahuliku, kindla häälega; „sinu kohus lõpeb Veandri pääl praegu otsa, aga minu oma mitte. Kolmsada haawatud jääksiwad seia hirmsa surma ahastusesse, kui nad aru saawad, et kõik laewalt on põgenenud ja neid maha jätnud. Jään aga mina üksigi nende juure, siis ootawad nad rahulikult oma upumisesurma, ja neid waesid meeleärakeitmise eest hoida, on minu kohus; ma ei taha mitte asjata Issanda teendriks hüütud saada, kes oma elu kõigide eest on jätnud.“

Kaptein Tomson'i pruuni näu pääl paistis, neid sõnu kuuldes, sügaw liigutus; tema filmad hiilgasiwad.

„Sinu kirja wiin ma isi so wanematele, seks annan ma sulle oma sõna!“ Ta hakkas weel südameelikult noore õpetaja ümber ja andsiwad tõine-

tõisele suud, siis kargas tema, kõigewiimne, paabisse.

„Sumal olgu sinuga!“ hüüdis ta weel paabis tagasi. „Sumal õnnistagu Teid!“ hüüdsiwad ka madrused, kuna nad käsi oma õpetaja poole Sumalaga jätmiseks üles tõstsiwad. „Sumal olgu teiega!“ wastas õpetaja liigutult. — Nuttu kandsiwad laened paatiseid laewa juurest ära, ja nad jõudsiwad õnnelikult Kandia saarele. Kaptein Tomson pidas oma sõna.

Noor õpetaja astus alla laewasse; tema läks ühe aige juurest tõise juure; ta trööstis ja aitas; armastawalt ja rahul, kuidas tema ikka oli olnud, saatis tema korda, misseks tema seia oli jäänud: Need waesed haawatud, kes iga filmapill laewa allawaumist ootsiwad, nägiwad omal weel üht trööstijat, kes armastusest, Sumala ja tema sõna teenistusest aetud nendega ühes priitahlikult upumisesurma oli walitsenud.

Wast ligi kaks tundi oli noor õpetaja, pärast kapteini ja tõiste põgenemist, oma püha kohut täites, wiibinud. — Siis, kuna ta wet laewas ikka kõrgemale kuulis tõuswat, läks ta alla oma kajütisse, kusa Salvagnu, rahuliste magades, Maria pilti rinna pääl hoidis.

Tema woodi kõrwale langes noor õpetaja põwili ja sirutas palwes käsi ülesse.

Sel filmapilgul ärkas magaja ülesse; tema filmad hiilgasiwad. „Hindrik,“ ütles tema wäga nõrgal häälel: „Ma olen Mariat unes näinud.

Meie peame lahkuma! Kadu — — Hindrik
 — meie elu siin — on vilets — ja kuri —
 ja kadu! Hingetõmbamine teeb mulle hirmus
 valu — — rindus! Wii meite wanematele
 — — ja — minu — armsa — pojale — —
 Hindrik! — Jumalaga!" Nende sõnadega andis
 ta oma kät Hindrikule, tõmbas paar korda weel
 hinge ja oli surnud.

Selgammal filmapilgul jõudis üks suur Prants-
 suse sõjalaew „Le Genereux“ Leandrile juurde,
 kes jo peaaegu allawaumas oli ja päästis kõiki,
 kes weel elus oliwad. Waewalt oliwad Prants-
 lased haawatuid ja enamiste kõik muud kraami,
 mis wõtta wõis, oma laewasse kannud, siis lan-
 ges Leander raskestest tõise külje pääle ja wajus
 põhja.

